

REPATRIEREA PRIZONIERILOR ROMÂNI DIN U.R.S.S. PRIN PORTUL CONSTANȚA. SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE 1945

*colonel (r) Remus MACOVEI**

I. Preliminariile politice, diplomatice și militare privind repatrierea prizonierilor români din U.R.S.S.

Clarificarea tuturor aspectelor privind situația prizonierilor de război români în U.R.S.S. a fost permanent în atenția guvernelor României și ale U.R.S.S., cei mai importanți pași făcându-se după 1991, odată cu destrămarea imperiului sovietic.

Numărul exact al „dispăruților”, termen care în literatura de specialitate desemnează prizonierii de război din Campania din Est, nici la ora actuală nu este stabilit cu exactitate. Conform statisticilor aflate în arhiva Marelui Stat Major, la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial se estima că, pe timpul Campaniei din Est, un număr de 309.533 militari români au fost înregistrați ca dispăruți. În legătură cu numărul dispăruților pe frontul de Est, autorii statisticilor nu au precizat dacă această cifră includea și militarii români dezarmați de sovietici după 23 august 1944 (după trecerea României de partea Națiunilor Unite și încetarea luptelor împotriva trupelor sovietice) al căror număr diferă în documentele emise de autoritățile române, oscilând între 97.732 și peste 160.000 de militari.¹

Nota confidențială întocmită, în martie 1945, de Delegația militară a Comisiei Române pentru aplicarea Armistițiului, consemnează că până la 24 august 1944, numărul dispăruților în timpul acțiunilor militare a fost de 163.015 militari (3.468 ofițeri, 3.241 subofițeri și 156.306 trupă) și că după 23 august 1944, sovieticii au capturat, fără luptă, alți 97.732 militari români (1.363 ofițeri, 1.688 subofițeri și 91.181 trupă), rezultă un total de 260.747. Cu alt prilej însă Comisia Română pentru Aplicarea Armistițiului s-a referit la capturarea de către sovietici, după 23 august 1944, a peste 160.000 de militari români, iar la Conferința de pace de la Paris din 1946, delegația guvernului român s-a referit la 130 000 de militari aflați în această categorie². Din păcate Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944, nu a evidențiat această situație și nu a cuprins nicio referire la repatrierea prizonierilor de război români din U.R.S.S.

*Președinte al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria” filiala județeană Constanța.

¹Alesandru Duțu, *Repatrierea prizonierilor de război români (1945-1947)*, în Dezvăluiri. Biz, 08.06.2022.

²*Ibidem.*

Chiar cu aportul remarcabil la înfrângerea Germaniei hitleriste și în pofida numeroaselor demersuri ale reprezentanților guvernului României, ai Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului și ai Marelui Stat Major, autoritățile sovietice nu au luat în calcul trecerea la repatrierea unui număr semnificativ de prizonieri de război români.

Până în vara anului 1945, din U.R.S.S. se vor întoarce în țară doar aproximativ 20.000 de foști prizonieri care au acceptat încadrarea în diviziile „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan”.

Pentru pregătirea activității de repatriere a prizonierilor de război români internați în lagărele din U.R.S.S. se va înființa, la 6 iunie 1945, Comisia pentru repatrierea prizonierilor de război, condusă de generalul Ioan Iucăl. Această comisie își va înceta activitatea rapid, la 18 iunie 1945, atribuțiile acesteia fiind preluate de Secția 7 Teritoriu din Marele Stat Major, în cadrul căreia a fost înființat Biroul 7 special.

Concomitent, în zonele de frontieră din estul și vestul țării au fost organizate centre de primire a prizonierilor repatriați, la: Iași, Focșani, Vaslui, Râmnicul Sărat, **Constanța**, Buzău, Sighet, Oradea, Florești (Cluj), Arad, Timișoara, dotate cu cele necesare pentru primirea, aprovizionarea, echiparea și transportul prizonierilor la domiciliu.³

La începutul lunii iulie 1945, vicepremierul Guvernului României, Gheorghe Tătărescu, a adresat o scrisoare generalului colonel I.Z. Susaikov, adjunctul președintelui Comisiei de Control din România, prin care solicită repatrierea a 40.000 de prizonieri români, care aflându-se pe teritoriul Austriei, au fost internați în lagărele sovietice. Acest grup cuprindea: prizonieri de război germani; tineri trimiși de Antonescu pentru specializare în domeniul militar și industrial; locuitori din Transilvania de Nord, trimiși la muncă forțată și pentru a completa armata maghiară; locuitori din Bucovina capturați de germani în timpul ofensivei; evrei deportați din Transilvania de Nord și Bucovina.⁴

Solicitarea română este bine primită de Comisariatul Poporului pentru Afacerile Străine al U.R.S.S. care consideră oportună satisfacerea cererii lui Tătărescu și recomandă acordarea de sprijin reîntoarcerii în România a categoriilor de cetățeni români menționate în această cerere.

La 11 septembrie 1945, Andrei Ianuarievici Vâșinski, adjunctul comisarului poporului pentru afacerile străine al U.R.S.S. îi va trimite lui Gheorghe Tătărescu, ministrul afacerilor străine al României, următoarea scrisoare:

³ *Ibidem.*

⁴ XXX, *Prizonierii de război români în Uniunea Sovietică. Documente 1941-1956*, Edit. Monitorul Oficial, București, 2013, p.549.

„Am onoarea a vă aduce la cunoștință, că guvernul sovietic, examinând cererea guvernului român, relativ la eliberarea și înapoierea din U.R.S.S. în România a prizonierilor români de război, a decis să satisfacă această cerere, eliberând din captivitate și expediind în România 40.000 de prizonieri în plus peste cei 48.400, eliberați anterior. Primiți domnule ministru, asigurarea prea înaltei mele stime.”⁵

Această decizie avea un puternic substrat politic, repatrierea din septembrie - octombrie 1945, desfășurată în perioada „grevei regale”, având ca scop consolidarea poziției guvernului Petru Groza, de orientare pro-sovietică.

La 11 septembrie 1945, Consiliul Comisarilor Poporului ordonă NKVD al U.R.S.S. să elibereze din lagărele din subordinea sa și să repatrieze 40.000 soldați și subofițeri români.

În aceeași zi, Lavrenti Pavlovici Beria, comisarul poporului pentru afacerile interne ale U.R.S.S., emite ordinul nr.001035, care stabilea în detaliu organizarea și responsabilitățile pentru eliberarea din lagăre a celor 40.000 de prizonieri români, principalele prevederi referindu-se la:

- Comisarii poporului pentru afacerile interne de la nivelul republicilor, șefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD și șefii de lagăre să îi trimită în România, pe cale ferată, pe la stația Ungheni, și pe mare, de la Odessa, Crimeea, Nikolaev și Novorossiisk, până în portul **Constanța**, pe toți prizonierii de război români eliberați;

- Fiecărui prizonier de război român eliberat să i se elibereze o adeverință, cu semnătura șefului lagărului;

- Pentru însoțirea prizonierilor de război eliberați, până la graniță și până în portul Constanța, să fie alocat personal medical și stocuri de medicamente;

- Prizonierilor de război români eliberați să li se asigure alimente pe drum, până la granița cu România și pe teritoriul României, o rație pentru trei zile, iar uniformele să fie în bună stare;

- Repatrierea prizonierilor de război români eliberați să înceapă la 15 septembrie 1945 și să fie finalizată nu mai târziu de 10 octombrie 1945;

- Miniștrii afacerilor interne de la nivelul republicilor, șefii direcțiilor regionale și de ținut ale NKVD să raporteze Direcției pentru problemele prizonierilor de război și persoanelor civile internate, începând cu septembrie 1945, la fiecare trei zile, cu privire la eliberarea și repatrierea prizonierilor români de război.⁶

⁵*Ibidem*, p.563.

⁶*Ibidem*, pp.560–563.

Prizonierii selecționați pentru repatriere făceau parte din rândul subofițerilor și soldaților, nefiind acceptați cei dovediți că au comis atrocități și cei care au efectuat serviciul militar în trupele SS, SA, SD și Gestapo.

II. Operațiunea de repatriere a prizonierilor de război români din U.R.S.S. în portul Constanța

Cel care din partea sovietică a condus activitatea de repatriere a prizonierilor de război români, cu nave, în portul Constanța, a fost Comisarul poporului pentru Flota Maritimă a U.R.S.S., Piotr Petrovici Șirșov. În perioada 26 septembrie-17 octombrie 1945 au fost transportați cu motonava „Transilvania”⁷ și vasul sovietic „Minsk” un număr de 7.365 de prizonieri de război români.

Detalii despre aceste transporturi și organizarea primirii prizonierilor repatriați de către autoritățile române, aflăm din rapoartele pe care Chestorul de poliție al municipiului Constanța le-a transmis Prefectului Județului Constanța, la terminarea activităților desfășurate pentru primirea acestora.

Primul raport, din **26 septembrie 1945**, face referire la sosirea, la ora 6.30, în portul Constanța a primului lot de 2.000 de prizonieri de război români reînțorși din U.R.S.S, cu vasul românesc „Transilvania”.⁸

Încă de la acea oră, oficialitățile municipiului și muzica militară s-au deplasat în port pentru a primi pe cei 2.000 prizonieri români care se întorc la vetrele lor.

După orele 7.00, aceștia au debarcat din vapor, s-au format în coloane și la orele 9.30 au sosit în Piața Ovidiu, unde erau adunați cetățeni ai municipiului care veniseră aici ca să primească pe frații lor reînțorși prin bunăvoința Guvernului U.R.S.S., la căminele lor.

Au vorbit din partea municipiului, domnul primar Ion Popescu, din partea prefecturii, domnul subprefect, din partea Apărării Patriotice, domnul Munteanu, din partea Armatei domnul colonel Botea, din partea muncitorilor domnul Peruș, din partea prizonierilor, soldatul Foca Ilie și din partea F.N.D., domnul Nicolae Cioroiu. Toți vorbitorii, le-au urat bun venit pe pământul țării noastre, au apreciat bunăvoința din partea marii noastre

⁷Nava „Transilvania” a cărei construcție a fost finalizată la 11 iunie 1938, avea următoarele caracteristici: corp din oțel, punte din oțel și lemn, lungime: 128,55 m, lățime: 17,61 m, înălțime: 9,22 m, viteza: 25 Nd., înălțime de construcție: 8,50 m, propulsie: 2 motoare „Diesel”, echipaj: 156 membri, pasageri: 412 persoane, raza de acțiune: 4.000 Mm. În caz de necesitate, nava putea fi transformată în crucișător auxiliar; în caz de mobilizare, avea o capacitate de transport de 1.500 persoane, 100 cai, 100 trăsură, 20 camioane, 50 tunuri, 100 chesoane; de asemenea, puteau fi instalate 2 tunuri x 120 mm și 4 tunuri a/a.

⁸ Direcția Județeană Constanța a Arhivelor Naționale, Prefectura Constanța, fond nr.73, inventar 27, dosar 1+37/ 1945-1946, f.451.

vecine de la răsărit, precum și stăruința guvernului nostru, condus de dr. Petru Groza, cărora trebuie să li se mulțumească pentru acest mare act.

Au arătat apoi înfăptuirile din țara noastră pe tărâm economic, politic și social, cerându-le ca toți acești frați întorși de pe meleaguri străine să sprijine eforturile guvernului și îndemnându-i la muncă cinstită pentru reconstrucția țării noastre pe noile baze democratice.

La orele 11.00, mitingul a luat sfârșit, iar cei 2.000 prizonieri încolonați, având în frunte muzica militară, s-au îndreptat spre locul de cazare stabilit mai înainte.

Se observa pe fețele tuturor bucuria de a se vedea în țara lor, manifestându-și în același timp simpatia pentru Guvernul nostru și Guvernul Sovietic.

La acest mitingau luat parte circa 2-3.000 cetățeni din toate straturile sociale, în special muncitori.

Nu s-a semnalat niciun incident cu ocazia sărbătoririi repatrierii primului lot de prizonieri în țară.

Raportul din **3 octombrie 1945**, face referire la sosirea în portul Constanța, cu motonava „Transilvania” a unui nou lot de 3.524 prizonieri români repatriați.⁹

Prizonierii au debarcat între orele 7-9.00, de față fiind toți șefii autorităților locale, împreună cu domnul Prefect al Județului Constanța, Primarul Municipiului, Inspectorul Regional de Poliție Constanța, Chestorul Municipiului, colonelul Botea din partea Armatei și alții.

După ce au coborât de pe vas, prizonierii de război au fost grupați pe județe.

Se observa pe fețele acestora o mare bucurie de a fi ajuns pe pământul țării, toți având moralul ridicat și dornici de a-și vedea căminele lor. Erau bine dispuși și nu prea slăbiți sau extenuați, însă cam prost îmbrăcați.

Pe la orele 10.00, le-a vorbit domnul primar al Municipiului, Ion Popescu, colonelul Botea din partea Armatei, domnul prefect al județului din partea Guvernului.

După aceasta s-a făcut înscrierea lor pe județe, urmând a se distribui hrană și alimente și cu formele legale, să fie urcați în trenuri pentru a se porni imediat spre locurile lor de origine.

Menționăm că aceștia au avut cu dâșii un comitet special și majoritatea sunt originari de prin părțile Moldovei: Iași, Covurlui, Bacău, Putna, Fălciu, Tutova, etc.

⁹*Ibidem*, f.491.

Raportul din **17 octombrie 1945**, prezintă desfășurarea activității de primire a ultimului lot de prizonieri români repatriați din U.R.S.S.¹⁰ Acesta era format din 1841 prizonieri de război repatriați, transportați cu vasul sovietic „Minsk”, care a sosit în portul Constanța la orele 20.00.

Vasul a venit de la Novorossiisk, fiind plecat de acolo de trei zile.

În port a fost tras la Dana 12 și la debarcare a luat parte domnul Chestor al Poliției Municipiului Constanța, delegații armatei în frunte cu locotenent colonelul Filip, de la Centrul Teritorial Constanța.

Debarcarea s-a făcut în bune condiții și a durat până la orele 22.00, prizonierii fiind încolonați pe județe.

Le-a vorbit locotenent colonelul Filip care, în scurte cuvinte, le-a urat bun sosît pe pământul țării, *„arătând că acest caz este unic în istoria popoarelor și, dacă vin astăzi de pe meleaguri străine, înainte de încheierea definitivă a păcii, este datorită numai marii generozități a conducătorilor sovietici.”*

În continuare vorbitorul a arătat ca aceștia să fie disciplinați și să muncească cu aceeași râvnă așa cum au muncit acolo unde au fost și că urmează să rămână în carantină numai 7-8 zile, necesare executării deparazitării, după care vor pleca fiecare la casele lor.

S-a observat că acest transport de prizonieri sunt bine pregătiți sufletește, au fost ținuti la curent cu ce s-a petrecut în țara noastră, având acolo chiar un ziar unde mulți dintre ei se exprimau că în lagăre sunt bine tratați din punct de vedere al alimentației, în afară de cei care au lucrat mai greu în mine de cărbuni din Caucaz, iar cei care se îmbolnăveau din diferite cauze, aveau o asistență medicală specială, ceea ce nu există în țara noastră.

În coloane bine organizate, prizonierii au fost dirijați de organele armatei, către Cercul Teritorial Constanța.

Din acest lot numai trei prizonieri de război au fost depistați ca fiind bolnavi, aceștia au fost transportați cu salvarea la Spitalul Militar Constanța.

III. Concluzii privind operațiunea de repatriere a prizonierilor de război români în portul Constanța

Din modul în care au fost organizate cele trei ceremonii de primire a prizonierilor de război români repatriați din U.R.S.S., se pot trage câteva concluzii.

În primul rând se desprinde efortul autorităților române, civile și militare, de a evidenția mărinimia Guvernului sovietic, care a acceptat cu generozitate repatrierea celor 40.000 de prizonieri români.

¹⁰*Ibidem*, f.494.

În același timp aceleași autorități au încercat să scoată în evidență rolul guvernului Petru Groza în determinarea autorităților sovietice să accepte repatrierea prizonierilor de război români.

La sosirea primului lot, 26 septembrie 1945, autoritățile au organizat un ceremonial (miting) impresionant, în Piața Ovidiu, la care au participat câteva mii de locuitori ai Constanței mobilizați de forțele democratice. Scopul propagandistic a fost evident.

Rezultatele nu au fost pe măsura așteptărilor, lucru demonstrat de faptul că autoritățile au renunțat la astfel de manifestații, greu de controlat.

Foarte probabil că autoritățile au renunțat la astfel de manifestații, din cauza faptului că, pe timpul deplasării prin oraș, constănțenii au putut discuta liber cu prizonieri repatriați, care le-au adus la cunoștință calvarul trăit în lagărele din U.R.S.S.

Lotul din 3 octombrie 1945, a fost onorat de prezența autorităților locale, dar imediat, cu o grabă suspectă, după ce prizonierilor repatriați le-au fost distribuite alimentele și documentele legale, au fost îmbarcați rapid în trenurile special pregătite și transportați spre locurile de origine.

Ultimul lot, cel din 17 octombrie 1945, nu s-a mai bucurat de prezența oficialităților de prim rang. Pe cheul de la Dana 12, imediat după debarcare, reprezentantul armatei, lipsit de tact, ține o scurtă cuvântare, care a avut un caracter demoralizator asupra prizonierilor de război repatriați. Locotenentul colonel Filip îi îndeamnă pe aceștia să muncească cu aceiași râvnă cu care au lucrat pe timpul internării în lagărele sovietice. O astfel de gafă, care le prezenta prizonierilor repatriați, un viitor nu prea roz, mai mult ca sigur că a făcut notă discordantă cu propaganda oficială, declanșată de noile autorități democrat populare.

***REPATRIATION OF ROMANIAN PRISONERS IN THE U.S.S.R.
THROUGH CONSTANTA HARBOR. SEPTEMBER-OCTOBER 1945***

-abstract-

Key Words: prisoners, war, Constanta Harbor, Romanian ship, repatriation.

The Romanian prisoners of war(POW) repatriation from USSR by Constanta Harbor, September-October 1945

As following the Romanian Government requirement from September 12-th ,1945, the Soviet Government accepted the liberation and the repatriation of 40 000 Romanian prisoners from the Russian prisoner camps.

After debarking in Constanta, the Romanian authorities organized their return to the origin regions.

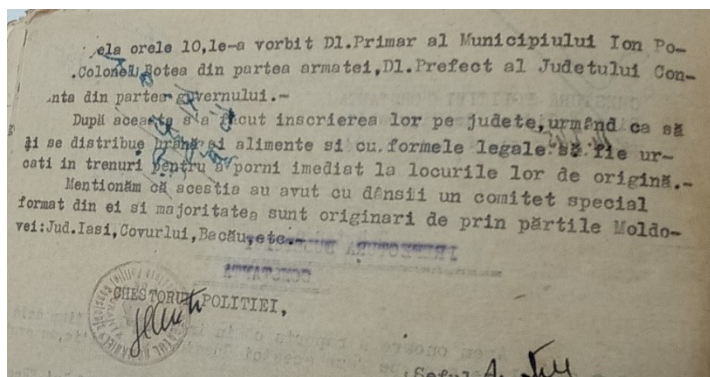

TABELA							
De prisiclerii Judejului Tutova-							
numele si prenumele	Grad.	Contig.	Unita- ta	C.territ.	Comuna	Jud.	Patel
Ion Gheorghe	Mit.	1938	B.7 V.M.	Tutova	Obsesti	Tutova	Ion- Elena
Georghe Ion	Arg.	1940	B.1 V.M.	"	Pericomeni	"	Ion- Elena
Ionascu Ion	Arg.	1938	B.3 V.M.	"	"	"	Ion- Elena
Ionel Ivan	"	1939	B.3 Inf.	"	Grivita	"	Ion- Elena
Ionel Ivan	"	1939	B.7 M.M.	"	Florova	"	Nicolae Maria
Chisep Ion	Frit.	1942	B.3 A.3	"	Cetatesti	"	Vasile Amara
Georghe V.	Arg.	1942	B.3 M.B.	"	Cetatesti	"	George Huzan
Peris G.	Vap.	1942	1942	"	Kiasti	"	Vasile Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Tarasa	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Obsesti	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Stanceni	"	Nicolae Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Rihlesti	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Wifesti	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Stoeresti	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Obsesti	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Bogdana	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Puchide	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Ryweni	"	George Maria
Ion G.	"	1942	1942	"	Saltea	"	George Maria

254

